
FIRST LANGUAGE CZECH

0514/01

Paper 1 Reading

May/June 2019

INSERT

2 hours

READ THESE INSTRUCTIONS FIRST

This Insert contains the reading passages for use with the Question Paper.

You may annotate this Insert and use the blank spaces for planning. This Insert is **not** assessed by the Examiner.

ČTĚTE PROSÍM TYTO POKYNY

Tento vložený materiál obsahuje texty ke čtení a je součástí zadání zkoušky.

Do tohoto vloženého materiálu si můžete dělat poznámky a využívat k tomu volná místa. Tento materiál **není** předmětem hodnocení.

This document consists of **5** printed pages and **3** blank pages.

Přečtěte si text A a odpovězte na otázku 1 v zadání zkoušky.

TEXT A

Kavárny a spol. Pražské literární kavárny a hospody. Sborník vzpomínek.

Kavárna Union

(výňatek, upraveno)

Do pražské kavárny Union se vcházelo velkým průjezdem po vyšlapaných dřevěných schodech a přitmělou předsíňkou, páchnoucí vlhkem a výpary z kuchyně, takže jste měli pocit starobylosti, dřív než jste vstoupili dovnitř. Barokní dům na rohu Perštýna a Ferdinandovy třídy, zbytečně zbořený v roce 1950, jehož první poschodí kavárna zabírala, patřil rodině Braunerově.

5

Kavárna se skládala z několika větších místností na straně Perštýna a z menších, skoro jen pokojíků, s okny na Ferdinandku, nynější Národní třídu. Měla spoustu stolků s mramorovými deskami, při zdech kanapátka s červeným plyšem poněkud osezeným, prostá kulovitá osvětlovací tělesa a stěny i vzduch zaváněly letitým kouřem, který nezmohly ani ventilátory, když se tu objevily. Nevím, kdy kavárna Union zahájila provoz, ale už v desátých letech dvacátého století se zdála vyšlou z módy, protože všude po Praze byly už mnohé kavárny hýřící světly, zrcadly, parketami, prostorem, moderním příslušenstvím a architektonickou elegancí.

10

Tedy v zařízení nebyla přitažlivost Unionky, ani v kávě, které jsme říkali maglajs, snad v její poloze uprostřed města a ještě spíše v tom, že měla tolik od sebe oddělených místností. Tak se mohli návštěvníci rozsortýrovat v menší skupinky, které pak směly nerušeně nad jednou kávou trávit celé hodiny, odpůldne i večery, a pěkně jen mezi sebou, jako v stěnách svého druhého domova. Tedy ano, tahle možnost intimity byla jejím největším půvabem, její hosté si z ní dělali svou filiální domácnost.

15

K domácnosti patřil též hostitel, nebyl jím však její majitel kavárník Davídek. Toho hosté znali bezmála jen z toho, že v odpoledních hodinách na kavárnu pouštěl z velké trouby hlas gramofonu pro požitek nejvíc vlastní. Hostitelem byl vrchní Patera. Víc než vrchní, sám duch Unionky. Jeho trochu štiplavý tenorek se stále vznášel nad lidskými hlasy, šustotem novin a řevem gramofonu jako jednotící leitmotiv kavárenské symfonie: "Račte ještě číst?" "Volné směry nejsou právě volné." "Bílá káva, dva rohlíky, dvacet čtyři haléře. Děkuji uctivě." "Čtete, nebo nečtete?" "Hned přinesu, vašnosto." "Moderní revue dosud nevyšla." "Ne, pan Štech tu ještě není."

20

25

Tenkrát obstarávat časopisy pro kavárnu bylo věcí vrchních číšníků a čtení časopisů bylo zámlinkou i důvodem chození do kaváren. Páni vrchní hradili náklad na ně ze spropitného, které se množilo s počtem návštěvníků, a tak mezi novinami a výdělků vrchních panoval propojený kruh. Spropitné pana Patery nebývalo velké, čtyři nebo šest haléřů, a přece pro Unionku odebíral hlavní evropské deníky, mnoho vídeňských a všechny pražské. Pan Patera totiž, když na četbu vynakládal tolik ze svých příjmů, vyžadoval od svých hostů jako povinnost, aby v jeho časopisech povinně četli, a přihlížel k plnění této povinnosti jako k svému právu. Pan Patera navíc mnohdy i své hosty finančně zakládal, půjček i výpůjček bylo hodně a vrchní Unionky čekal i po léta značné sumy.

30

35

Jako mnohým, byla i pro mne Unionka vyhlídkou do světa a tržištěm nápadů a myšlenek. Byl to jakýsi pekelný kotel či cirkus výstředníků.

V jejím halasu střetávaly se generace a ideje už dlouho. Slyšel jsem od sochaře J.V. Myslbeka, že chodíval tam v osmdesátých letech 19. století s básníkem Juliem Zeyerem, lékařem Thomayerem a malířem Alšem a zabývali se problémy národního umění.

40

I v roce 1910, kdy jsem do Unionky chodil, se její hosté rekrutovali z inteligence, jak se říkalo v inzerátech, ale za našich dob to byla inteligence jen střední společenské polohy. Studenti, středoškolští profesori, redaktori menších deníků. Když mezi nás přišel buřič a spisovatel Jaroslav Hašek, tedy jako rovný k rovným.

45

Předposlední pokojík, s okny na Ferdinandku, byl v pozdějších odpolednách vždy obsazen stejnou kumštýřskou společností. Chtěl-li si někdo promluvit se spřízněnou duší, šel za ní do Unionky.

Jádro té společnosti tvořili malíři Filla a Kubišta, spisovatelé bratři Čapkové, Langer či Eduard Bass. Bylo tu možno vidět i básníka Viktora Dyka, který sem zaskočil z pokojíku šachistů.

50

Kromě Unionky byly v Praze také jiné umělecky zatížené kavárny. Ale závodit s Unionkou mohla jen kavárna Arco. Dodnes se uznává, že v kavárně Union bylo nejpříznivější ovzduší pro kulturní revoluci, revoluci, která vyšla ze sezení u kávy a rohlíků. Zapsala se do dějin umělecké historie a žádné úplné dílo o českém uměleckém životě se neobejde bez jejího jména.

55

Přečtěte si text B a odpovězte na otázku 2 v zadání zkoušky.

TEXT B

Bc. Jitka Ficová: Pražské a brněnské kavárny meziválečného Československa v architektuře, literatuře a výtvarném umění. Magisterská diplomová práce, Brno 2012.
(výňatek, upraveno)

Kavárny, které vznikly koncem devatenáctého a počátkem dvacátého století v Praze, si s sebou svou pohostinskou tradici obvykle nesly až do doby státní samostatnosti. I naše současné hlavní město se může, podobně jako třeba Paříž či Vídeň, pochlubit mnoha podniky s dlouhou historií, které se staly proslulými nejen kvalitou podávaných nápojů a pokrmů, ale i svým architektonickým řešením a uměleckou výzdobou. Jiné pražské kavárny, stejně jako podobné podniky v jiných evropských metropolích, zase prosluly zásluhou výjimečných osobností, které je často a pravidelně navštěvovaly. Prostředí kaváren tak představuje sféru, v níž se zajímavým způsobem prolínala elegancie módy s břitkostí intelektu, smělá architektonická řešení korespondovala s uměleckými ambicemi hostů, kde bylo možné čerpat inspiraci stejně dobře jako jen odpočívat a pozorovat dění kolem sebe. 5

Jednou z nejslavnějších pražských soudobých kaváren byla kavárna Union. Dnes již neexistující kavárna Union byla umístěna na rohu Národní třídy (tehdy Ferdinandovy) a Perštýna v původně barokním domě, který vystřídal celou řadu majitelů. Jedním z nejznámějších byl český poslanec František August Brauner, otec malířky Zdenky Braunerové. V jeho domě existoval také salon, v němž se během šedesátých a sedmdesátých let devatenáctého století scházela česká společnost. Budova byla upravena z původně barokního slohu do klasicistního, historizujícího slohu a první zmínky o zázemí kavárny sahají do roku 1875. 10

Barokní dispozice domu zásadním způsobem ovlivnila podobu samotného podniku. Viktor Šlajcht píše: „*Jedinečná vnitřní dispozice kavárny, kterou tvořil nepřehledný labyrint chodeb a salonků a menších sálů, dokonale odpovídala kulturní situaci na přelomu století, kdy se ve vzájemných polemikách ostře vyhraňovaly názorové platformy nejruznějších skupin i podskupin umělců.*“ 15

Unionka byla kavárnou několika generací. Historik umění Václav Vilém Štech kdysi napsal, že by bylo snadnější vyjmenovat ze slavných ty, kteří do Unionky nechodili, než ty, kteří tam byli častými hosty. Její slávu již v osmdesátých letech devatenáctého století založili Julius Zeyer, Josef Václav Myslbek, Josef Thomayer, Miroslav Tyrš a další. O dvacet let později se kavárna stala kolébkou českého kubismu. Profilovala se zde generace Osmy, malířů, kteří se hlásili k expresionismu. Náleželi k nim například malíři Emil Filla a Antonín Procházka. O dalších dvacet let později do Unionky chodili bratři Čapkové, František Langer, Eduard Bass, Jaroslav Hašek. 20

Rozlehlé prostory kavárny Union byly členěny zajímavým způsobem: Unionka měla dva vchody – široký pro čestné hosty, který ústil do lokálu vyloženého rudým sametem, tam se nacházela „první třída“. Ve „druhé třídě“ sedávali kunsthistorici. „Třetí třídu“ pak okupovali kumštýři. Obě poslední kavárenské místnosti byly vypořádány zeleným plyšem. Za třetí třídou se nacházely ještě další dvě nebo tři místnosti pro klubové zábavy – zasedali tady např. žurnalisté, šachisté, esperantisté a další podivíni. „*Každý stůl, každý pokoj znamenal skupinu nedůvěřivou k oné druhé, naplněnou nějakou fixní ideou...*“ 25

O věhlas kavárny Union se zasloužil také její majitel kavárník Davídek a pak především legendární vrchní František Patera, který byl skutečným mecenášem pražské bohémy. Pro ně obstarával ze svého haléřového spropitného všechny dostupné noviny a časopisy. A dbal, aby se ten, kdo si tiskovinu vypůjčí, pilně věnoval čtení. „*Buď se bude číst, nebo povídat,*“ napomínal přísně. 30

Bílá káva se dvěma rohlíky stála v Unionce před první světovou válkou 24 haléřů, i to byla ovšem pro návštěvníka s prázdnou kapsou suma horentní. Tehdy právě vypomohl pan Patera: počkal s placením anebo dokonce poskytl menší půjčku v hotovosti, mnohdy bohužel nevratnou. Malý příklad: Když se Jaroslav Hašek vrátil po válce z Ruska, přišel do Unionky 35

vyzkoušet pana Pateru: „Jestlipak mě znáte?“ A Patera čiperně: „No to se ví, to jste vy, co jste mi dlužen za tu lahev vína!“

Kromě Unionky byly v Praze ještě další umělecky zaměřené kavárny, žádná z nich však neměla atmosféru tak intelektuálně nabitou.

50

O ohrožení Unionky psal v roce 1938 Karel Čapek v Lidových novinách. Poprvé ji gestapo zavřelo 18. března 1941 a k definitivnímu zániku došlo roku 1949, kdy její roli převzala kavárna Slavia.

BLANK PAGE

Permission to reproduce items where third-party owned material protected by copyright is included has been sought and cleared where possible. Every reasonable effort has been made by the publisher (UCLES) to trace copyright holders, but if any items requiring clearance have unwittingly been included, the publisher will be pleased to make amends at the earliest possible opportunity.

To avoid the issue of disclosure of answer-related information to candidates, all copyright acknowledgements are reproduced online in the Cambridge Assessment International Education Copyright Acknowledgements Booklet. This is produced for each series of examinations and is freely available to download at www.cambridgeinternational.org after the live examination series.

Cambridge Assessment International Education is part of the Cambridge Assessment Group. Cambridge Assessment is the brand name of the University of Cambridge Local Examinations Syndicate (UCLES), which itself is a department of the University of Cambridge.